6.11.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025, pääluokka 35 Ympäristöministeriön hallinnonala

Asunto- ja ympäristöjaosto keskiviikko 6.11.2025 klo 11.45

Ympäristö- ja ilmastoministeri Kai Mykkänen esittää seuraavat vastaukset jaoston etukäteen lähettämiin kysymyksiin.

1) **Näkemys erityisryhmien investointiavustuksen riittävyydestä ja tulevaisuudesta eri kohderyhmien näkökulmasta**

   Erityisryhmien investointiavustuksiin on osoitettu ensi vuoden talousarvioesityksessä 15 miljoonaa euroa. Erityisryhmien avustukset kohdistetaan hallitusohjelman ja kehysriihen linjausten mukaisesti erityisesti pitkäaikaisasunnottomien ja vammaisten asumisen kohteisiin. Investointiavustus pyritään mitoittamaan hankekohtaisesti tarpeen mukaan.

   Ympäristöministeriössä on käynnissä valtion tukeman asuntorakentamisen kehittämisen työryhmä, jota johtaa valtiosihteeri Mika Nykänen. Työryhmä käsittelee valtion tukeman asuntorakentamisen kehittämistä eri näkökulmista. Esillä ovat muun muassa eri rahoitusvälineet ja mahdolliset lainsäädännön muutostarpeet. Työryhmän määräaika päättyy vuoden loppuun ja työryhmä tulee tekemään toimenpidesuosituksia valtion tukeman asuntorakentamisen kehittämiseksi.

   Yksi erityiskysymys, jota työryhmä on käsitellyt, on erityisryhmien asuntorakentaminen. Työryhmä on kuullut eri erityisryhmiä (kuten ikääntyneet, vammaiset, opiskelijat, asunnottomat) edustavia järjestöjä ja muita asiantuntijoita. Työryhmä pyrkii tunnistamaan keinoja, miten erityisryhmien asuntorakentamista pystyttäisiin tehokkaasti edistämään aiempaa pienemmästä investointiavustuksesta huolimatta.

2) **Erityisryhmien investointiavustukset käytännössä lakkaavat osalta kohderyhmistä. Mikä on näkemyksenne vuokratasausjärjestelmän joustavoittamisesta erityisryhmien kohteissa (mm. opiskelija-asunnot) tasaisemman vuokratason mahdollistamiseksi ilman avustusta vs. avustuksella tehdyissä kohteissa?**

   Tämä on yksi keinoista, joita kuultavat järjestöt ovat esittäneet valtion tukeman asuntorakentamisen työryhmässä syksyn aikana. Työryhmä analysoi parhaillaan kuulemisissa saatuja esityksiä ympäristöministeriön virkakunnan tuella ja esittää toimenpidesuosituksensa vuoden loppuun mennessä. Tämän jälkeen toteutettavista toimenpidesuosituksista tehdään poliittiset linjaukset.

3) **Miten ikääntyneiden asumistarpeet mahdollistetaan jatkossa erityisryhmien investointiavustusten sekä korjausavustusten alentuessa?**

Ikääntyneiden asumisen tarpeeseen vastaaminen edellyttää edelleen enemmän esteettömiä asuntoja ja sekä uudistuotantoa että asuntojen korjaamista. Tarve vaihtelee alueittain. Suurimmissa kaupungeissa ikääntyneiden käyttöön soveltuvia asuntoja syntyy helpommin vapaarahoitteisesti, mutta väestöltään vähenevillä alueilla korostuu tarve yhteiskunnan tuelle.

Vuonna 2024 hissien jälkiasennuksiin, esteettömyyskorjauksiin sekä iäkkäiden ja vammaisten asuntojen korjaamiseen on uutta määrärahaa 9,55 miljoonaa euroa sekä 0,4 miljoonaa euroa siirtyvää erää eli yhteensä 9,95 miljoonaa euroa. Vuodelle 2025 ehdotettu määräraha on 7,55 miljoonaa euroa.

Valtion tukeman asuntuotannon kehittämisen työryhmässä arvioidaan myös ikääntyneiden henkilöiden asuntorakentamisen tarpeita ja niihin vastaamista sekä sitä, miten valtion tukemassa asuntotuotannossa tulisi ottaa huomioon ikääntyneet henkilöt ja heidän erityistarpeensa.

4) Näkemys mahdollisuuksista Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) lakkauttamisen ja ympäristöministeriöön perustettavan keskuksen aikataulun hidastamiseen. Miksi on tehtävä nopealla aikataululla tässä hetkessä, jossa olisi suhdannepoliittisesti tärkeää, että ARA:n hakemuskäsittely toimii tehokkaasti ilman katkoksia?

Hallitus antoi 23.9.2024 eduskunnalle vuoden 2025 talousarvioesityksen yhteydessä esityksen laiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamisesta (HE 136/2024 vp). Esityksessä ehdotetaan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen lakkauttamista ja viraston nykyisten lakisääteisten toimintojen ja henkilöstön siirtämistä osaksi ympäristöministeriötä vuonna 2025. Hallituksen esityksen mukaan ympäristöministeriössä toimisi jatkossa Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus, joka vastaisi virastolle tällä hetkellä kuuluvista valtion asuntopolitiikan toimeenpanoon liittyvistä lakisääteisistä tehtävistä. Eduskunnalle annetaan syksyllä 2024 toinen hallituksen esitys, jossa ehdotettaisiin säädettäväksi laki Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksesta ja muutettaisiin lainsäädännössä olevat viittaukset Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseen viittaamaan Valtion tukeman asuntorakentamisen keskukseen. Laissa säädettäisiin keskuksen tehtävistä, johtajasta ja ratkaisuvallasta. Hallituksen esitys oli lausuntokierroksella 17.10.–31.10.2024.

Aran lakkauttamista ja tehtävien siirtoa uuteen Valtion tukeman asuntorakentamisen keskukseen valmistellaan ministeriössä yhteistyössä Aran ja muiden tahojen, muun muassa Valtorin ja valtioneuvoston kanslian kanssa. Aran lakkauttamisen ja tehtävien siirron ympäristöministeriössä sijaitsevaan keskukseen ei ole tarkoitus vaikuttaa Aran lakisääteisiin tehtäviin tai asuntopolitiikan toimeenpanoon muutoin kuin hallinnollisena uudistuksena toiminnan organisointiin. Tukien myöntäminen, valvontatoiminta ja muu toiminta on suunniteltu jatkuvan keskeytyksettä. Siirtoa toteutetaan kuitenkin erittäin tiukassa aikataulussa, millä voi olla vaikutusta Aran toimintaan ja aikataulua on tarvittaessa mahdollista arvioida.

5) Kiertotalouden toimet vuonna 2024 ja rahoituksen riittävyys

Hallitusohjelmassa tavoitteena on kiertotalousmarkkinoiden edistäminen ja kierrätysmateriaalien käyttöosuuden lisääminen. Kansallisen kiertotalousohjelman koordinointiin ja toimien toteuttamiseen

on momentilla 35.10.22 varattu 0,52 milj. euroa. Kiertotalousohjelman tavoitteita ja toimia toteutetaan laajasti julkisen hallinnon, toimialajärjestöjen ja yritysten yhteistyönä.

Määrärahalla on tarkoitus luoda ne välttämättömät puitteet, jotka mahdollistavat vapaaehtoisten Kiertotalouden green deal sitoumusten tekemisen, toteuttamisen ja arvioinnin. Määrärahalla resursoidaan ns. kotipesiä (Syke, Motiva Oy, Green Building Council), jotka tukevat sitoumusten tekemistä, toimien toteuttamista ja edistävät yhteistyötä sekä rahoituslähteiden löytymistä. Tavoitteena on saada aikaan keskeisillä muutosalueilla ekosysteemejä ja konsortioita, jotka edistävät kiertotaloutta omalla sektorillaan. Näille konsortioille kotipesät pyrkivät hankkimaan kansallista ja EU-rahoitusta.

Määrärahalla rahoitetaan kiertotalouden ohjauskeinojen erityisesti kiertotalouslain ja jäteveron laajentamista tukevia selvityksiä ja vaikutustenarviointeja.

Syyskuussa 2024 julkistettiin Kiertotalouden strateginen green deal-sitoumus, joka on valmisteltu yli 90 sidosryhmän - yritysten, toimialajärjestöjen, kuntien, maakuntien ja tutkimuslaitosten sekä ministeriöiden - yhteistyönä. Keväällä 2024 julkistettiin Suomen kiertotalouden tilannekuva ja skenaariot vuoteen 2035 ja selvitettiin kiertotalouden kannusteita.

Lisätoimille on tarvetta, sillä kiertotalousliiketoiminnalla on suuri kasvupotentiaali ja se tukee samalla yritysten omavaraisuutta. Lisäksi Suomi menestyy heikosti resurssituottavuuden, materiaalien kiertotalousasteen sekä yhdyskunta-, pakkaus- ja rakennusjätteen kierrätysasteen perusteella.

Ympäristöministeriössä on valmistelussa kiertotalouslaki, jossa kyse on nykyisen jätelain muuttamisesta kiertotalouslaiksi. Uuden kiertotalouslain tavoitteena on edistää kiertotaloutta, keventää sääntelytaakkaa, selkeyttää jätesääntelyn suhdetta tuote- ja kemikaalisääntelyyn sekä kehittää toiminta- ja investointiympäristöä kiertotalouden toimijoille. Valmistelun tavoitteena on myös ottaa entistä vahvemmin huomioon materiaalien koko elinkaari ja edistää niiden hyödyntämistä. Samalla parannetaan jätteisiin ja jätehuoltoon liittyvän tiedon julkisuutta ja saatavuutta sekä pannaan täytäntöön valmistelussa olevaa EU-sääntelyä.

1.1.2025 voimaan tuleva rakentamislaki edistää rakentamisen kiertotaloutta, sillä se sisältää rakentamisen hiilijalanjäljen ja -kädenjäljen laskennan sekä esimerkiksi purkumateriaali- ja rakennusjätteen kiertotalouteen liittyviä näkökulmia. Rakentamisen vähähiilisyyteen ja purkumateriaali- ja rakennusjätteeseen liittyviä asetuksia päästään antamaan, kun eduskunta on hyväksynyt rakentamislain muutokset.

6) Näkemys järjestöavustusten riittävyydestä

Vuodelle 2025 momentille 350165 Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon on esitetty 2 025 000 euroa. Kehystasoon nähden esitys sisältää 400 000 euron vähennyksen osana hallituksen tuottavuusohjelmaa. Esitys sisältää lisäksi hallituksen osoittaman 235 000 euroa Pidä Saaristo Siistinä ry:lle.

Momentin määrärahaa voidaan käyttää:

- avustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille

- avustuksiin valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille
- saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) 12 §:n mukaisiin avustuksiin saariston ympäristönhoitoa edistäviin hankkeisiin
- saaristoalueiden ja tunturialueiden jätehuoltoa edistävän toiminnan tukemiseen
- avustuksiin ympäristövahinkojen torjuntaan liittyvään vapaaehtoistyöhön
- kestävää kehitystä, kulttuuriympäristön vaalimista sekä muuta ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien projektiluonteisten hankkeiden tukemiseen.

Momentin määrärahan suuruus on vaihdellut jonkin verran viimeisten vuosien aikana. Vaihtelu riippuu siitä, paljonko eduskunnan päätöksellä momentille on lisätty määrärahaa. Määrärahasta 54-59% on käytetty avustuksiin valtakunnallisille järjestöille (luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöt sekä asunto- ja rakennusalan järjestöt).

v 2024, määräraha yhteensä 2 575 000 euroa
v 2023, määräraha yhteensä 3 298 000 euroa
v 2022, määräraha yhteensä 2 480 000 euroa
v 2021, määräraha yhteensä 2 830 000 euroa
v 2020, määräraha yhteensä 2 230 000 euroa
v 2019, määräraha yhteensä 1 930 000 euroa

Järjestöavustusten hakijoiden määrä ja haettu avustussumma on kasvussa.

v 2024: hakijoita 51, yhteismäärä 2 679 000 euroa
v 2023: hakijoita 43, yhteismäärä 2 354 000 euroa
v 2022: hakijoita 39, yhteismäärä 1 997 000 euroa
v 2021: hakijoita 38, yhteismäärä 2 228 000 euroa
v 2020: hakijoita 36, yhteismäärä 2 150 000 euroa
v 2019: hakijoita 39, yhteismäärä 2 044 000 euroa

Myös ympäristökasvatuksen hankeavustuksien suhteen on nähtävissä selkeä trendi, jossa viime vuosina hakijoiden määrä ja haettu kokonaissumma on ollut kasvussa. Hakijoiden määrä oli viime hakukierroksella 91 ja haettu summa 3, 8 miljoonaa euroa.

Näköpiirissä on, että vuoden 2025 avustushaussa (auki 22.11.-2.12.) hakijoita tulee olemaan entistä enemmän. Järjestöavustuksen osalta kasvanut hakijamäärä oli selkeästi nähtävissä jo vuoden 2024 avustushaussa. Syynä tähän lienee muiden hallinnonalojen lakkautetut ja supistuneet avustusmäärärahat sekä lisäksi järjestökentän dynaamisuus, jossa erityisesti ympäristöalan uusia järjestöjä perustetaan melko paljon.

Tilastotietoja vasten voidaan todeta, että avustusmäärärahaa on vuosien saatoissa aina ollut jaettavissa vähemmän kuin mitä on haettu. Vuosi 2025 ei tule olemaan tämän osalta poikkeus.

7) Näkemys asetettujen ilmastotavoitteiden saavuttamisesta ja mahdollisten sanktioiden toteutumisesta.

Suomen fossiilisten päästöjen lasku jatkuu ja jopa kiihtyi vuonna 2023. Päästöt laskevat energiantuotannossa tuntuvasti, mutta lisätoimia tarvitaan edelleen kansallisten tavoitteiden sekä EU-tasolla asetettujen velvoitteiden saavuttamiseksi. Erityisesti toimia on tehtävä maankäyttösektorilla ja jossain määrin myös taakanjakosektorilla. Puhdas energiasiirtymä etenee vauhdilla – päästöt laskevat jopa odotettua nopeammin energian- ja lämmöntuotannossa päästökauppasektorilla. Ilmastovuosikertomuksen mukaan kasvihuonekaasupäästöt laskivat 11 prosenttia vuonna 2023 edellisvuoteen verrattuna. Päästökauppasektorilla päästöt vähenivät viime vuonna 19 prosenttia ja taakanjakosektorilla 5 prosenttia. Maankäyttösektorin hiilinielu oli noin -1 Mt CO_2-ekv.

Päästöjen vähenemisen taustalla oli viime vuonna kivihiilen kulutuksen puolittuminen sekä turpeen kulutuksen merkittävä lasku edellisestä vuodesta. Samalla ydin- ja tuulivoiman osuudet energiantuotannossa kasvoivat. Lisäksi päästökehitykseen vaikuttavat muun muassa teollisuuden sähkön kysyntä ja sähköistymiskehitys.

Taakanjakosektorilla Suomen EU-tasolla määritetty velvoite on vähentää päästöjä 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä vuoden 2005 tasoon verrattuna. Kokonaisuudessaan taakanjakosektorin päästöt ovat laskeneet hitaasti verrattuna päästökauppasektoriin ja suhteessa ilmastotavoitteisiin. Tähän mennessä Suomi on pysynyt vuotuisten kiintiöiden puitteissa, mutta päästövähennyksiä tarvitaan lisää kiintiöiden pienetessä mentäessä kohti vuotta 2030.

Suomen hiilineutraaliustavoitteen sekä EU:n velvoitteiden kannalta lisätoimia tarvitaan erityisesti maankäyttösektorilla. Hiilineutraalius edellyttää, että Suomen hiilinielut olisivat vähintään samalla tasolla päästöjen kanssa. Aikaisemmin maankäyttösektorin nielun on oletettu olevan huomattavasti suurempi vuonna 2035 tämän hetkisiin arvioihin verrattuna. Maankäyttösektorin EU-velvoitteiden osalta tämän hetken arvion mukaan Suomi on jäämässä kauas kauden 2021–2025 velvoitteista. On ennenaikaista spekuloida mahdollisilla sanktioilla. Usealla EU-jäsenmaalla on haasteita LULUCF-sektorin velvoitteensa kanssa (ml. Ruotsi ja Ranska) ja metsien vertailutasoon on tulossa teknisiä tarkistuksia.

Antti Rinteen hallitus on päättänyt Suomen ottavan käyttöön ns. päästökauppajouston, jonka avulla taakanjakosektorin mahdollista päästöylitystä voidaan kompensoida päästökauppasektorin huutokaupassa tehtävällä mekanismilla. Tämän kompensoinnin mittakaava nousee kumulatiivisesti noin 7 miljoonaan hiilidioksiditonniin. Kesällä julkaistujen energia- ja ilmastostrategian perusskenaarion laskelmien perusteella Suomelle ei näyttäisi jäävän taakanjakosektorille päästövähennysten alijäämää tältä vuosikymmeneltä päästökauppakompensaation jälkeen. Tilanne kuitenkin muuttuu, mikäli maankäyttösektorin alijäämä muunnetaan alijäämäksi taakanjakosektorilla.

8) Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi hallinnonalan osalta

Ympäristöministeriö on esittänyt valtiovarainministeriölle lisäystä ministeriön toimintamenoihin rakennusten energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanemiseksi. Kyse on osin aiempien määrärahojen uudelleenbudjetoinnista. Uuden EPBD:n toimeenpano on laaja ja vaativa valmisteluhanke, johon tarvitaan riittävät resurssit esimerkiksi mahdollisten kansallisten joustojen tunnistamiseksi.

9) Hallinnonalan kipupisteet talousarvioesityksessä

Ympäristöministeriön hallinnonalalla haasteena on kasvavat EU-velvoitteet, jotka lisäävät hallinnon tehtäviä. Näihin on esitetty lisärahoitusta, mutta hallinnon säästöjen vuoksi lisäresurssia uusiin hallinnon tehtäviin on ollut vaikea saada.

Esimerkiksi EU:n akkuasetus lisää merkittävästi uusia markkinavalvonnan piiriin kuuluvia tehtäviä. Saman tyyppinen kysymys on EU:n POP-asetuksen (Persistent Organic Pollutant) toimeenpano: POP-asetuksen listaus yhdisteistä on moninkertaistunut asetuksen käyttöönoton jälkeen, minkä seurauksena tarve oheistaa, tiedottaa ja kouluttaa yrityksiä on olennaisesti kasvanut.